

КАКО СУЗБИТИ БЕС И РАЗМАЖЕНОСТ КОД ДЕЦЕ

За деџи бес нису крива деца, већ родитељи који су из жеље да им пруже све, пружили им превише

Када бих једном речју морао да опишем најчешћу грешку коју родитељи данас праве, рекао бих презаштићивање.

Наравно, родитељи то раде раде из највеће љубави, али мора се знати граница између заштићивања и презаштићивања, каже Ранко Рајовић, један од највећих стручњака за рани развој интелигенције код деце.

"Мора дете као биолошки организам да се развија, да изађе и на кишу и на ветар и на сунце, па и да падне, да можда огули лактове и колена. Међутим, ви имате родитеље који не дају детету да падне. Управо то је презаштићивање и то је оно што смета развоју детета."

Последња истраживања показују како је свака нова генерација деце слабија, а као основни кривац се наводи родитељ, и то управо због презаштићивања. Родитељ једноставно не развија биолошке потенцијале детета.

"Жива бића која се не крећу су биљке, оне немају нервне ћелије. Ми смо жива бића за кретање, ми имамо најсложенији нервни систем. Основна карактеристика људи је усправан ход и кретање. Да преведемо, мозак се развија у покрету. Знамо из физиологије да се мозак највише развија до друге, треће, пете, седме и дванаесте године. Поставља се питање шта је главни посао детета. Па да се креће и у том кретању да падне и да се повреди и да научи да се дочека када пада. Ви сада имате чудне ситуације у вртићима и школама, да деца падну као даска, јер њихов мозак није научио раније како да се дочека."

Као сликовит пример др Рајовић наводи поводац за децу. Оцењује како је користан само у ситуацијама када желимо да контролишемо кретање детета у близини саобраћајница и великих гужви, али никако у парковима.

"Сигурно сте виђали родитеље који децу воде на повоцу, сличном оном као за псе. Питам родитеље шта ће вам то. Родитељи објашњавају да дете када хода с тим мање пада, не развија страх од падања и брже прохода. Па пазите, ако дете не научи да падне с једном, две, три године, када ће научити. Дете мора научити да скаче и прескаче препреке. Природно је да то ради поготово ако може на песку, по лишћу, сену, плиткој води... У том скакању и померању сви мишићи раде, мозак то контролише и праве се нове нервне везе, синапсе и од тога зависи његова интелигенција сутра. Ако му то не омогућите онда ће скакати по кући што може бити опасно. Није посао родитеља да спречи дете у скакању, него да пази да се не повреди".

Граница између заштићивања и презаштићивања

"Едукација родитеља је јако важна. И дан данас када питам родитеље колико је важна генетика а колико окружење за интелигенцију, мишљења су подељена. Замислите да су родитељи који су јако интелигентни добили сина. Тај син живи пет година сам у соби где нико с њим не комуницира. Да ли ће тај син бити 50 или 30 посто као родитељ. Неће, то дете ће бити ментално заостало. Ту видимо да је окружење важно скоро 100 посто. Онда често питамо шта је с генетиком. И генетика је 100 посто важна, али развој тог потенцијала зависи од окружења."

Као један од водећих проблема наводи претерано коришћење рачунара, односно таблета и мобилних телефона. Јасно је, истиче, да су то све важна помагала, али ако постоје ограничења, каже он. Многи родитељи ће када су претерано уморни, забринуте или имају неодложне послове, детету дати таблет или мобилни телефон на по неколико сати. Све до оног тренутка док је коришћење помагала контролисано у реду је, међутим све супротно томе ће проузроковати велику штету, упозорава Рајовић.

"Ми смо све више окружени технологијом, родитељи то на крају купују да себи олакшају живот, а то опет на крају штетно делује на развој детета. Родитељи морају бити свесни да је окружење важно и да ако се мења окружење а свесни смо како се брзо мења и то утиче на развој детета. Зато морамо да мењам неке стратегије, приступ развоја и образовања детета, јер иначе ћемо платити високу цену, а чини се да је већ плаћамо."

Доктор Рајовић појашњава како је важно да родитељи знају шта је добро, шта није добро, зашто је нешто добро или зашто није добро и како помоћи детету тамо где смо грешили.

"Кинези би рекли грешке стварају искуство, а искуство је почетак мудрости. Нико не жели да греша на свом детету. Најбоље је едуковати се и не доћи у ситуацију да се праве грешке. Деца брзо расту, а грешке се тешко поправљају".

Главни посао детета је да се игра

Честа појава је форсирање деце да иду истовремено и у музичке школе, на различите спортове и учење језика. У том случају остаје премало или никако времена за игру, што није добро.

Не смемо, каже, доктор Рајовић терати децу да иду с активности на активност или с друге стране дати му компјутер да игра колико би желело.

"Компјутер није игра, компјутер је корист и не може заменити родитеље. Шетња, парк, природа, шума, одлазак на село то је нешто што помаже развоју детета. Посао родитеља је да дете буде што срећније и окретније. Време које родитељи проведу с дететом нема замену. Када дете прохода, дете је срећно, али то је неизмерна срећа и за родитеље, слична ситуација је и када научи да вози бицикл или неку другу вештину. То све чини дете срећним, али истовремено и нас. То је време које јако брзо прође. Знај да с посла сви

дођемо уморни, дете нам скаче по глави, али схватите да родитеља не може заменити таблет и мобилни телефон."

Када дете све решава плачем

Непостојање правила доводи до померања граница и размажености деце. А правила и границе поставља родитељ било да је реч о кликерима, сличицама, коцкицама. Направити договор у старту и држати се договора, саветује наш саговорник.

"Сигурно сте доживели да вам дете тражи нешто да му купите. Родитељи често попуштају, дете нешто тражи, нисте у стању да га зауставите и попустите. И то се константно понавља, тако дете научи да плачем добије оно што жели. То се не сме догодити. На пример, ја сам на једном предавању рекао кликери су добри. А родитељи за викенд свом детету купили одмах 100 кликера, дошла сутра бака и купила још 100. Е то више није игра. Јер сутра дете долази у тржни центар и тражи додатне кликере, мајка прво каже не може, али након одређеног времена попусти. Пола сата касније дете угледа друге кликере и поновно затражи од маме, али сада на мамино негодовање почиње да плаче, вришти. Мајка не може да слуша од срамоте и опет попушта. У тој ситуацији је родитељ проблем, а не дете."

Како контролисати бес код деце

Дете које нема другог начина да реши проблем, решава га плачем или изливима беса. Најчешће су то размажена деца која хоће све и хоће одмах. И у овом случају је постављање граница важно.

"Ја бих ту у првом реду навео велики проблем данашњице – то су видеоигрице. Велики број деце сатима седи и игра. Тада се догађа да дете буде награђено одређеном дозом ендорфина на сваком пређеном нивоу, па ред ендорфина, па допамина. То је као да се дете дрогира. Када дете изађе из виртуелног света, није у стању да седи и чита књигу или да учи. Његов мозак је добио неки ниво фреквенције који нама биолошки не припада. И дете се у реалном свету не сналази. Нема социјализације, низак је праг толеранције и крећу проблеми, а један од њих су изливи беса. Границе се морају постављати, јер боље је спречити него лечити“.

Текст је преузет са сајта Радио Сарајево, аутора Елме Бехрам.